

СПОГАДИ ОЧЕВИДЦІВ

Дихтяренко Тетяна Романівна

1926 р. н., жителька с. Дударі

(запис 2008 р. Сіненко К.В.,

голови Грушівської сільради,

та Короп Н.В., вчительки Грушівської ЗОШ)

У нашій сім'ї було двоє дітей. Мені було 6 років, але я добре пам'ятаю ті страшні роки. Батько Роман та мати Якилина, як могли, рятували дітей від голоду. Мати працювала у дитячих яслах і могла принести додому лущиння від картоплі, а батько приносив іноді дохлу конятину. У нас була суха шкура з телиці, ми її обдерли і з'їли.

Комнезами забирали в людей все. Ніни Ярошенко баба тримала поросля, яке вони зарізали у хліві і обсмажили. Та все одно м'ясо вранці знайшли і забрали. У нас в сінях був підвал. Мати заховала туди кормові буряки та картоплю. Все це замазала так, як раніше мазали долівки, і активісти цю схованку не знайшли. Саме це нас врятувало від голодної смерті.

Поряд жила сусідка тітка Марія з чоловіком, сином та дочкою на прізвисько Габелиха. Я товаришувала з її дочкою Ганною, бігала до неї гулять. Та одного разу Ганна почала мене придавлювати на печі до комина. Я злякалась, заплакала і закричала. Тітка Марія чомусь мене пожаліла і заступилась за мене. Я більше до них не пішла. Як виявилось пізніше, вони їли людей. В основному заманювали до себе людей з Пшенишників. До нас ходила братова жінка Настя з Маслівки, то вони її заманили і з'їли. Потім таке ж сталося з Настиними дочками – старшою Ганькою і меншою Мариною. Заманювала Марія до хати, пропонуючи квас.

Чоловік Марії задавився димом, дочка померла, а її нарешті викрили. Приїхала міліція, і коли її вели, люди

рвали на ній коси. Після цього вона до села не повернулася. Сина забрали до армії, і він також не повернувся. Люди про них далі нічого не знали. Коли їх викрили, то знайшли в коморі багато одягу тих людей, кого вони з'їли. Моя мама впізнала червоненьку спідничку Маринки.

У нашій сім'ї сталася жахлива трагедія. Коли батько прийшов з роботи, то матері вдома не було, вона була у сусідів, а я гуляла на вулиці. Мати напекла лабазів із кормових буряків повну макітру. Син баби Цюкалки заліз до хати і майже всі їх поїв, за цим і застав його батько. Він дуже розгнівався, схопив хлопця і кинув із кручі (тоді жалю в людей не було). Хлопчик помер.

Ховали людей в одну яму, а коли вона наповнювалась, то копали нову. По селу їздила підвода, яка звозила померлих на кладовище. Мертвих складали на віз, як дрова.

Загризенко Єфросинія Василівна

1926 р. н., жителька с. Дударі

(запис 2008 р. Кутової Л.Г.,

зав. Грушівською сільською бібліотекою)

У сім'ї нас було шестеро. Від голоду їли квасолиння, лушпиння, черепашки, дохлу конятину. Померло четверо – 3 брати і сестричка. Мене віддали до дитсадочка, тому я і вижила. Мати з ранку до ночі працювала в колгоспі і там трошки їла. Потім вона пішла працювати на Водніки – це нас і врятувало.

Кваша Марія Андріївна

1923 р. н., жителька с. Дударі

(запис 2008 р. Середи Т.В.,

касира Грушівської сільради)

Нас в сім'ї було троє, ми були ще малі. Батька в 30-му році забрали в тюрму, де він і помер. Братику було 1,5 року, він помер від голоду в 1932 році.

Мама рвала липу, і ми, наївшись, ледве не померли від неї. Ходила в Тулинці по гнилу картоплю. Їли також ліщину, акацію, гичку, різні бур'яни. Варили баланду, бовтанку.

У той час в селі було багато людей, до 900 чоловік, та близько 200 хат. Корів налічувалось 180 голів. Та все збіжжя у людей забрали активісти під виглядом державного замовлення.

І люди помирали від голоду. Їх ховали на кладовищі в одну яму без хрестів і надписів. Мої дід Юхим та баба Ганна на прізвище Кваша також померли від голоду.

По селу боялися ходити, бо сім'я на прізвище Габелі їла людей. Налякані діти сиділи по домівках, коли батьки були на роботі.